

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ІТ-ІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ

Т. М. Камінська

докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри економічної теорії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків

Ринок ІТ-продуктів і послуг в Україні розвивається, на відміну від інших сегментів національного ринку, дуже високими темпами. До рейтингу «The 2020 Global Outsourcing 100» вже ввійшла 21 компанія з України (роком раніше – 16) [1]. Дійсно, експорт ІТ-продуктів поступово прискорюється і перевищує зростання ВВП України загалом. Так, за даними прес-центру «ІТ Ukraine Association», темпи зростання експорту ІТ-послуг дорівнювали у 2017–2019 рр. відповідно 25,0; 28,0; 30,2%, у той час як темпи зростання ВВП – 2,5; 3,4; 3,2%, тобто були нижчими майже у 10 разів [2; 3]. У 2020 р. (рік пандемії COVID-19) темпи зростання експорту ІТ-продуктів дещо знизилися до 20,44%, але на фоні зменшення ВВП на 4,2% цей показник усе одно є вельми позитивним [2; 3].

Треба також урахувати, що абсолютний показник експорту ІТ-продуктів і послуг склав у 2020 р. 5,026 млн дол. (у 2,5 разу більше, ніж у 2016 р.) і вперше обійшов ринок транспортних послуг та мінеральних продуктів [2]. ІТ-індустрія України є сектором, що сприяє розвитку інновацій та створенню високої доданої вартості, тому вона вдало вписується у глобальне середовище. Разом із програмістами-розробниками там працюють системні адміністратори, веб-дизайнери, тестувальники та інші професіонали. Щодня виникають нові ідеї та з'являються продукти, які привабливі для іноземних інвесторів.

Джерела позитивної динаміки цього сектору слід шукати в конкурентних перевагах діяльності ІТ-фірм з України на світовому ринку, які забезпечують перемогу над суперниками і здатність отримувати більший валовий дохід. Ідеться в першу чергу про значні порівняльні переваги, які передбачають створення ІТ-продукту та надання ІТ-послуг за нижчою ціною, ніж у конкурентів, або забезпечують більший приріст їх продажів за кордон. Відомо, що за інших рівних умов раціональні споживачі та замовники обиратимуть дешевше з багатьох запропонованих товарів-субститутів. На порівняльні переваги фірм України впливає їх локація в регіоні з нижчою ціною праці, низькою ціною нерухомості та Інтернету. Багато українських компаній досягли чільного місця в рейтингу «The 2020 Global Outsourcing 100» саме за рахунок цінової конкуренції. Згідно з даними чергового дослідження, проведеного порталом DOU.ua у червні 2020 р., щомісячний середній дохід, що є в розпорядженні розробника ІТ-продукту в Україні, становить 2300 дол. за місяць, що нижче, ніж у провідних країнах світу [4].

Важливим є також те, що цей дохід з 2012 р. поступово зростає [4]. Такий тренд пояснюється перевищенням і національного, і міжнародного попиту на працю українських розробників ІТ-продукту над пропозицією. Їх кількість уже наближується до 200 тис., але цього замало, тому позитивна динаміка доходів зберігатиметься. Насправді вона дещо зменшує цінові конкурентні переваги ІТ-продуктів і послуг в Україні, але водночас зростає роль диференціальних переваг, які зорієнтовані на пропонування більшої користі свого продукту, високої якості, яка перевершує конкурентну пропозицію. Диференціальні переваги формуються новітніми технологіями, запатентованими продуктами, унікальними брендами. Що більш тривалі конкурентні переваги, то конкурентам важче їх нейтралізувати. Вони забезпечують значний приріст експорту України й великі сегменти світового ринку ІТ-продуктів. Так, понад 100 компаній зі списку «Fortune 500» користуються українськими ІТ-сервісами. 13 українських компаній із цього списку відкрили підрозділи за кордоном, у різних країнах [5].

Унікальність, ексклюзивність, індивідуалізація, високі технології – це характеристики, які найчастіше притаманні розробці ІТ-продуктів в Україні. Ексклюзивність (наприклад, розробка стартап-проєкту) іноді породжує монополію, але вона пов'язана із диференціацією інформаційних продуктів та інноваціями, а не контролем над цінами. Лідерство надавача ексклюзивного продукту має тимчасовий характер, а монополія зникає, якщо на ринку з'являються субститути. Тривала монополія виробництва на цьому ринку малоймовірна: розробників ІТ-продуктів і надавачів ІТ-послуг багато і мережева економіка завжди знайде їм заміну. Безперервна новизна технологій, більш короткий життєвий цикл продуктів і послуг, ніж інших товарів, є умовою розвитку ІТ-індустрії в Україні та запорукою конкурентних переваг. На швидкість нововведень особливо впливають хмарні технології, використання блокчейну, якими вдало користуються ІТ-спеціалісти України.

Є ще декілька чинників, які впливають на конкурентні переваги ІТ-індустрії в Україні. Незважаючи на високий рівень монополізму, який притаманний економіці України, ІТ-ринок в Україні дуже лібералізований і відносно незалежний від державної бюрократії. ІТ-ФОПи працюють у режимі більшої економічної свободи, ніж традиційні підприємці, і поки що сплачують 5% єдиного податку. Тут немає диктату монополії, навпаки, між замовниками або роботодавцями існує конкуренція за «мізки». Інтелектуальний ресурс є дуже вартісним, він невіддільний від людини. Його неможливо приватизувати або відібрати за допомогою, наприклад, рейдерства, як природні ресурси або створений матеріальний продукт, що, на жаль, є поширеною практикою в Україні в умовах нереформованої судової системи. Трансакційні витрати

в ІТ-індустрії теж значно нижчі, переважають безготівкові розрахунки у відносинах, разом із традиційними грошима з'являється криптовалюта.

Другим аспектом, що так чи інакше враховується замовником, є розташування України в другому часовому поясі UTC+2. Він близький до країн ЄС, тому робочі години значною мірою збігаються. Навіть для замовників зі США чи Канади такий час є більш бажаним порівняно, наприклад, з Китаєм або Індією, з якими існує більша різниця в часі. Що стосується геокліматичного розташування України, то воно також приваблює інвесторів, оскільки тут не трапляються природні катаклізми на кшталт цунамі, ураганів, тайфунів, циклонів, що можуть на тривалий період скоротити або навіть зупинити бізнес-процеси. Конкурентною перевагою ІТ-індустрії в Україні, порівняно з іншими країнами з низькою ціною праці, є політичне середовище її функціонування: країна намагається розвивати демократію, вибудовувати інститути, що запобігають тоталітаризму та непередбачуваності; парламентські та президентські вибори є прозорими, що унеможливорює потрясіння, які є в Білорусі. Навпаки, ІТ-спеціалісти з цієї країни їдуть працювати, зокрема, в Україну, де влада подає позитивні сигнали для ІТ-іммігрантів.

Водночас доцільно позначити перешкоди для формування конкурентних переваг ІТ-індустрії в Україні. Це – відтік «мізків» за кордон, ризики зникнення моделі ФОП через бажання уряду збільшити податкові надходження до державного та місцевого бюджетів, окремі випадки свавілля правоохоронних органів, бюрократичні перешкоди з працевлаштуванням іммігрантів, необґрунтовані перевірки податкових служб, відсутність авіасполучень великих ІТ-центрів України (Львова, Харкова, Одеси) з багатьма містами країн ЄС і США тощо. Збільшення частки експорту ІТ-продуктів і послуг у ВВП України потребує усунення цих перешкод. Для держави постає завдання оптимальної структурної політики та суттєвого підтримання ІТ-індустрії.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЯК КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА

О. В. Овсієнко

кандидатка економічних наук, доцентка, доцентка кафедри економічної теорії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків

Малий бізнес – важливий сегмент будь-якої економіки. У малому бізнесі легко поширюються інновації, відбуваються зміни напряму діяльності. Малий бізнес підтримує конкурентне середовище, надає широким верствам населен-